

## ЗАКОНОДАВЧИЙ ОКОВИД ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

## LEGISLATIVE OVERSIGHT OF PRIVATE DETECTIVE ACTIVITY IN UKRAINE

Гнетєв М.К., к.ю.н., доцент,  
професор кафедри спеціальних дисциплін*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*

Волошин В.А., старший викладач кафедри спеціальних дисциплін

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*

Єрмоєнко В.О., старший викладач кафедри спеціальних дисциплін

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*

Стаття присвячена огляду законодавчих і законотворчих перспектив приватної детективної діяльності в Україні. Співавтори наголошують на актуальності даного питання на шляху нашої держави до цивілізованого ринку послуг, які в країнах сталих демократій надаються приватними детективами.

На сьогоднішній день в Україні по суті сформувалася фактична діяльність приватних детективів без врегулювання в спеціальному галузевому законодавстві. Це підтверджується як власним досвідом співавторів, які під час здійснення своєї професійної діяльності в правоохоронних та інших державних органах стикалися з діяльністю так званих приватних детективів, так і пропозиціями надання певних пошукових і аналітичних послуг цими особами на спеціальних сайтах оголошень.

Проте, авторами звертається увага, що питання врегулювання приватної детективної діяльності (в окремих пропозиціях – приватної детективної (розшукової) діяльності) в українському законодавстві час від часу актуалізувалося законотворцями протягом останніх двадцяти років. На даний момент за інформацією офіційного веб-порталу Верховної Ради України існує єдиний робочий варіант законопроекту, присвячений врегулюванню приватної детективної діяльності, який уже більше двох років перебуває в статусі «готується до другого читання».

У статті висвітлено авторське бачення проблемних питань, які витікають із указаного законопроекту. Наголошено, що його приписи можна умовно поділити на дві групи: 1) яка безпосередньо врегулює приватну детективну діяльність взагалі та її окремі аспекти зокрема; 2) яка передбачає внесення змін і доповнень до інших нормативно-правових актів із метою їхньої синхронізації з майбутнім законом.

Акцентується увага, що в царині врегулювання певних процедурних, а часом і тактичних моментів здійснення приватної детективної діяльності виникають найгостріші питання, які потребують першочергового розв'язання. По-перше, це обсяг повноважень приватних детективів, який допоможе їхнє виокремлення як окремих суб'єктів специфічної діяльності. По-друге, це розмежування компетенції приватних детективів із компетенцією спеціально виокремлених законодавцем державних органів, уповноважених на здійснення оперативно-розшукової діяльності.

**Ключові слова:** приватна детективна діяльність, приватний детектив, оперативно-розшукова діяльність, законотворча діяльність.

The article is devoted to the review of legislative and lawmaking perspectives of private detective activity in Ukraine. The authors note the relevance of this issue in the construction of modern democracy in Ukraine.

Today in Ukraine, in fact, formed the actual activities of private detectives. However, this activity is not regulated in the special branch legislation. This statement is confirmed by the authors' own practical experience, who, during their professional activities in law enforcement and other government agencies, have come across the activities of private detectives. Also, this statement is confirmed by the presence of a large number of ads on special sites offering the services of private detectives.

The authors draw attention to the fact that the issue of regulating private detective activity (in some sentences - private detective (search) activity) in Ukrainian legislation has been updated from time to time by parliamentarians over the past twenty years. At the moment, according to the information of the official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine, there is the only working version of the draft law on the regulation of private detective activity, which has been in the status of "preparing for the second reading" for more than two years.

The article reflects the author's vision of problematic issues arising from this bill. It is noted that its instructions can be divided into two groups: 1) a group that directly regulates private detective activity and its individual aspects; 2) a group that provides for the introduction of amendments and additions to other regulatory legal acts in order to synchronize them with the future law.

Attention is focused on the fact that in the field of settlement of certain procedural, and sometimes tactical aspects of the implementation of private detective activities, there are acute questions. These issues, according to the authors of the article, require a priority solution. Firstly, this is the scope of powers of private detectives, which will help them to be singled out as separate subjects of specific activities. Secondly, this is the delimitation of the competence of private detectives with the competence of state bodies specially separated by the legislator, authorized to carry out operational-search activities.

Appropriate conclusions are drawn.

**Key words:** private detective activity, private detective, operative-search activity, law-making activity.

Упевнені, що багато хто з нас чув про приватних детективів, читав про них, дивився про них фільми, захоплювався їхнім професіоналізмом і майстерністю в розкритті резонансних злочинів, розплутуванні різноманітних ситуацій у сімейному та особистому житті героїв, пошуку зниклих осіб тощо. Дійсно, у багатьох країнах діяльність приватних детективів, якщо не традиційна, то доволі звична справа. Нею займаються ґрунтовно та професійно як люди, котрі від початку присвятили себе саме цьому виду діяльності, так і колишні правоохоронці чи, навіть, колишні співробітники спеціальних служб. Відповідно, приватна детективна діяльність там урегульована

в нормативно-правових документах, приватні детективи мають чітко визначені права та обов'язки, межі компетенції, створюють свої професійні об'єднання, обмінюються досвідом і підвищують фахові навички.

А що ж з приватною детективною діяльністю в Україні? Для пересічного громадянина – все цілком нормально. У своїх попередніх роботах ми зазначали, що фактично діяльність із ознаками детективної діяльності в Україні існує та успішно здійснюється, створені й функціонують у вигляді громадських організацій професійні об'єднання детективів (наприклад, Всеукраїнська асоціація приватних детективів), проте основою наявної проблематики

є відсутність нормативно-правового акту, який би врегулював порядок здійснення детективної діяльності в нашій державі [3, с. 209].

Якщо, наприклад, надіслати в пошуковий рядок Google запит «послуги приватного детектива», то в результаті побачимо рекламу безлічі так званих детективних агентств і окремих «приватних детективів», також рясніють оголошеннями про надання послуг детективного характеру такі сервіси оголошень, як «olx.ua». Найчастіше в оголошеннях детективні послуги пропонуються в комплексі з сервісами юридичних консультацій, консалтингової допомоги, консультацій психологів і поліграфічних досліджень та полягають у перевірці довілля дітей, подружньої вірності, пошуку зниклих людей або відновлення зв'язку з родичами чи знайомими, із якими з якихось причин цей зв'язок було втрачено, пошуку втрачених вантажів або викрадених транспортних засобів, наданні консультацій щодо особистої безпеки тощо. Також іноді пропонуються й доволі екстравагантні послуги: стеження за особою в разі проведення службового розслідування, збір інформації про конкретну людину, фото- або відеоспостереження за людиною, що викликає в юристів обгрунтовані сумніви щодо законності такого роду діяльності. Ми умисно не наводимо посилання на веб сайти таких організацій, щоб не створювати їм рекламу в науковому виданні, утім, кожен охочий може самостійно переглянути їх у відкритому доступі.

Разом із тим, у вітчизняному законодавстві немає спеціального нормативно-правового акту, який би врегулював питання приватної детективної діяльності. Проте, і український законодавець, і вчені, і юристи-правозастосовувачі не залишали це питання поза своєю увагою. Серед учених і практиків це: К. Л. Бугайчук [1], О. В. Головченко [4], А. П. Заєць [5], О. В. Кукук [6], І. В. Левішко [13], Д. Ю. Тукало [14], А. О. Усенко [15], А. Й. Француз [13; 14], А. М. Юрченко [15] та інші.

Протягом 2000–2014 року український законодавець шість разів звертав свою увагу на необхідність нормативного врегулювання детективної діяльності. Нового витка своєї активізації робота в цьому напрямку досягла, починаючи з VIII скликання ВРУ, коли групою народних депутатів України було подано на реєстрацію проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 3726 від 28.12.2015 року [7]. Автори зазначили, що така діяльність врегульована у США, Великобританії, Франції, Німеччині, Канаді, Індії, Ізраїлі, Японії, Норвегії, Іспанії, Італії, Португалії, Мексиці та в багатьох інших країнах. Там запровадження інституту приватних детективних підприємств (агенцій) та їх об'єднань стало свого часу наслідком реагування влади на нагальні соціальні виклики, а зараз – це не просто звичайне та установлене явище, а й достатньо унормована в законодавстві діяльність. Так, приватні детективи та приватні детективні підприємства (агентства) надають суттєву допомогу суб'єктам підприємницької діяльності у вивченні репутації та фінансового стану позичальників та інших партнерів, визначенні їхньої спроможності реально виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання, що значною мірою запобігає укладенню ризикованих угод та ухиленню боржників від сплати заборгованості.

Крім того суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності проводять значну роботу з пошуку осіб, місцезнаходження яких невідоме, розшуку зниклого майна і тварин, виявлення фактів порушень прав інтелектуальної власності, насамперед незаконного використання товарних знаків тощо.

На думку авторів, прийняття такого закону в Україні, дозволило б легалізувати цю діяльність і вивести її з тіні, поставивши під належний контроль держави.

Крім того, під час опрацювання вказаного законопроекту в Комітеті з питань законодавчого забезпечення пра-

воохоронної діяльності, Голова Комітету зазначав, що цей законодавчий акт дасть можливість долучити до детективної діяльності всіх професіоналів, які вміють робити тільки цю справу, але на той час залишилися без роботи [12, с. 40].

Загалом робота над цим проектом закону в царині детективної діяльності здійснювалася протягом трьох років і не була простою. Щодо нього надходили різні відгуки та зауваження, багато яких бралось до уваги суб'єктами законотворчої діяльності. Проект пройшов два читання та був прийнятий і направлений на підпис Президентові України. Проте, Президент наклав на нього вето, яке не було подолано та закон був відхилений 18.12.2018 року.

Менше ніж через два місяці після цього було зареєстровано новий проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 10024 від 08.02.2019 року [9], який отримав висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України про те, що за результатами розгляду в першому читанні він може бути прийнятий за основу з урахуванням висловлених зауважень і пропозицій. Також рекомендація прийняти його за основу була надана головним комітетом. Утім, уже наприкінці серпня 2019 року проект було відкликано.

Уже в IX скликанні Верховної Ради України реєструвалося також два законопроекти – «Про приватну детективну діяльність» № 3010 від 04.02.2020 року [10] та проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 3010-1 від 18.02.2020 року [11].

Щодо проекту № 3010-1, то його, після опрацювання в Головному науково-експертному управлінні та в головному комітеті, було вирішено відхилити й парламент, заслухавши це питання, зняв даний законопроект з розгляду.

Проект № 3010, не зважаючи на рекомендацію Головного науково-експертного управління повернути його на доопрацювання, був рекомендований головним комітетом для прийняття за основу, внесений у залу засідань і прийнятий за основу 17.02.2021 року. Станом на 20.07.2023 року, згідно даних картки законопроекту, він перебуває в статусі такого, що готується до другого читання. Саме на нього доцільно наразі спиратися в аналізі та прогнозуванні подальших законодавчих і законотворчих перспектив приватної детективної діяльності.

Приписи вказаного законопроекту можна умовно поділити на певні групи. Можна обрати різні критерії для цього, утім, для досягнення нашої мети, виділимо дві групи приписів: 1) яка безпосередньо врегульовує приватну детективну діяльність взагалі та її окремі аспекти зокрема; і 2) яка передбачає внесення змін або доповнень до інших нормативно-правових актів із метою їхньої синхронізації з майбутнім законом.

Зміни та доповнення до інших нормативних актів, наприклад, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України, є по своїй суті технічними й, у разі уважного відпрацювання, завдання синхронізації нового та чинних законів буде реалізоване.

Що ж стосується безпосереднього врегулювання певних процедурних, а часом і тактичних моментів здійснення приватної детективної діяльності, то тут виникають найгостріші питання, які потребують вирішення в майбутньому. На наш погляд, найважливішими з них є, по-перше, обсяг повноважень приватного детектива, який би виокремлював його від звичайних громадян, а також вирізняв його з поміж інших суб'єктів зі специфічними повноваженнями, на що, до слова, звертало увагу Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України [2, с. 1–2], а по-друге, грань між детективною діяльністю та оперативно-розшуковою діяльністю.

Експерти ГНЕУ цілком слушно вказали, що приватним детективом в законопроекті фактично не надається якихось прав, яких не має звичайний громадянин відповідно до положень чинного законодавства, як то в разі надання

послуг за договором доручення або в випадку представництва [2, с. 1].

Цілі та завдання, які ставив перед собою законодавець, коли починав роботу над вищевказаними законопроектами, були такими: законодавче врегулювання здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності як одного з шляхів забезпечення конституційних гарантій людини та громадянина на захист своїх законних прав та інтересів [7; 9; 10] і приведення законодавства у цій сфері до вимог європейської практики [11]. Як видно з наведеного, вони майже слово в слово співпадають у всіх чотирьох останніх законопроектах. Проте, це все декларації, дороговказ для подальшого практичного втілення. Якщо ж ми проаналізуємо пропозиції в публічних оголошеннях про надання детективних послуг, то абсолютна більшість із них потребує вжиття заходів, які мають ознаки оперативно-розшукової діяльності. Серед них найбільше заходів мають ознаки оперативного пошуку, оперативного розшуку, а в окремих випадках – оперативної установки, розвідувального (оперативного) опитування тощо. Утім, ч. 2 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» містить пряму заборону займатися нею будь-яким, іншим підрозділом зазначених у цій статті органів, підрозділам інших міністерств, відомств, *громадськими, приватними організаціями та особами* (курсив наш – авт.) [7].

Крім того, окремі права суб'єктів приватної детективної діяльності, пропонувані в ст. 15 законопроекту, за своїм змістом повністю або частково копіюють права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виписані законодавцем у ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Серед них:

– за згодою підприємств, установ, організацій у визначеному обсязі ознайомлення, в установах, організаціях з необхідними для здійснення приватної детективної діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом (п. 2 ч. 1 ст. 15 проекту);

– проведення зовнішнього та внутрішнього огляду закритих для вільного доступу територій, споруд, приміщень, інших об'єктів за згодою їх власників або законних користувачів (п. 4 ч. 1 ст. 15 проекту);

– проведення огляду та вивчення матеріалів, предметів, документів за згодою їх власників або законних користувачів (п. 5 ч. 1 ст. 15 проекту);

– здійснення на відкритій місцевості та в громадських місцях, а у службових та приватних приміщеннях за письмовою згодою власників (або уповноважених ними осіб) під час відвідування приватним детективом цих приміщень, фотозйомки, відео- та аудіо запису, а також застосування інших технічних засобів фіксації інформації загального призначення, які не спричиняють шкоду життю та здоров'ю громадян, навколишньому середовищу (п. 8 ч. 1 ст. 15 проекту);

– проведення усного опитування осіб за їх згодою (п. 9 ч. 1 ст. 15 проекту).

Це, на наш погляд, найбільш кричущі приклади конфліктів приписів чинного законодавчого акту, тим більше такого, що врегулює вкрай специфічну та чутливу для демократичного суспільства царину, і проекту закону, який розробляється. І вирішувати актуалізовані питання було б доцільно та цікаво в комплексі під час подальшої роботи над законодавчим урегулюванням указаних специфічних видів діяльності, якщо новий склад парламенту вважатиме за необхідне продовження цієї роботи.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайчук К. Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. Право і безпека. 2016. № 1 (60). С. 7–13.
2. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» реєстр. № 3010 від 04 лютого 2020 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/118924>.
3. Гнєтєв М. К., Березенський О. І., Білецький В. О. Вітчизняні законодавчі перспективи приватної детективної (розшукової) діяльності. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України* : тези міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 22 листопада 2019 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2019. С. 209–210.
4. Головченко О. В. Перспективи правового регулювання приватної детективної діяльності в Україні. Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування. 2021. № 1 (15). С. 107–109.
5. Заєць А. П. Приватна детективна діяльність в Україні і конституційні права людини. *Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика* : тези Міжнародної науково-практичної конференції, 2 березня 2017 року / під заг. ред. А. Й. Француза. Київ : КРОК, 2017. С. 58–64.
6. Кукулюк О. Приватна детективна діяльність в Україні. *Юридична Газета online* за 31 березня 2023 р. URL: [jur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/privatna-detektivna-diyalnist-v-ukrayini.html](http://jur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/privatna-detektivna-diyalnist-v-ukrayini.html) (дата звернення 06.07.2023).
7. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України № 2135-XII від 18.02.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.
8. Про приватну детективну (розшукову) діяльність : проект Закону України № 3726 від 28.12.2015. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=57580](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580).
9. Про приватну детективну (розшукову) діяльність : проект Закону України № 10024 від 08.02.2019. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=65453](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65453).
10. Про приватну детективну діяльність : проект Закону України № 3010 від 04.02.2020. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/590>.
11. Про приватну детективну діяльність : проект Закону України № 3010-1 від 18.02.2020. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/1222>.
12. Стенограма засідання Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 19 жовтня 2016 року. 2016. 47 с. URL: <https://komzakonpr.rada.gov.ua/uploads/documents/31629.pdf>.
13. Француз А. Й., Левішко І. В. Приватна детективна діяльність в Україні в контексті забезпечення прав та свобод людини і громадянина. *Правничий вісник Університету «Крок»*. 2018. № 33. С. 149–154.
14. Француз А. Й., Тукало Д. Ю. Особливості становлення приватної детективної діяльності в Україні в порівнянні із зарубіжними країнами. *Правничий вісник Університету «Крок»*. 2020. № 38. С. 133–142.
15. Юрченко А. М., Усенко А. О. Проблеми легалізації інституту приватної детективної діяльності в Україні. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. № 3–4 (12–13). С. 131–137.